

The New Social Studies Curriculum from the Teachers' Point Of View: A Study in the Adana Province of Turkey*

Ahmet DOĞANAY**

Mediha SARI***

ABSTRACT. The main purpose of this study is to evaluate opinions of social studies and classroom teachers on social studies curriculum. Sample of the study was drawn randomly by using cluster sampling technique among all fourth, fifth grade classroom teachers and social studies teachers in central districts of Adana province. "Social Studies Curriculum Evaluation Questionnaire" which was developed by the researchers was used as main data collection tool. Descriptive statistics and content analysis techniques were used in analyzing data. Findings indicated that measurement and evaluation part of the curriculum was found most weak side of the curriculum among aim, content and learning-teaching process. However, general philosophy, assumptions and perspective of the curriculum, applicability of the curriculum and in service training needs of teachers were found more negative than curriculum itself. Teachers believe that the curriculum resemble contemporary educational thought but there are some problems in implementation. The most important problem is the absent of society, parents, physical conditions and in-service training supports.

Key Words: Curriculum development, Social studies curriculum, Curriculum evaluation

---

SUMMARY

Purpose and significance. Constructivism as a curriculum foundation has become to effect curriculum development process in all over the world since 1990's. In accordance with this trend, Turkey started a reform Project to develop primary education curriculum, firstly grade one to five, and then grade six to eight. The curriculum in five subject areas, Turkish, Life Studies, Social Studies, Science and Technology, and Mathematics, was piloted in 2004-2005 academic year and then put into practice nationwide in 2005-2006 academic year.

Curriculum change is a difficult process. Developing the written curriculum and putting it into action can not always produce desired outcomes. As Anderson (1996) points out in his study of curriculum reform, significant barriers get in the way. Beliefs and values of those involved, lack of teacher preparation and in service training, the need to reeducate students and the complexities of initialing the new curriculum while operating the old system are the some important barriers in the implementation of the curriculum. For these reasons, an urgent need has emerged to evaluate the new curriculum in the implementation.

This study aimed to assess the new Social Studies Curriculum according to opinions of teachers in the Adana central districts of Turkey. More specifically, the following research questions have been formulated to guide the study:

- What are the opinions of the teachers regarding goals, content, teaching-learning process, and evaluation aspect used in the implementation process of the Social Studies Curriculum?

---

* This article has been presented at the First Science Workshop with International Participation, at the Çanakkale Onsekiz Mart University, 8-9 March 2007. Çanakkale

** Asst. Prof. Dr. Ahmet DOĞANAY, Çukurova University, adoganay@cu.edu.tr

*** Dr. Mediha SARI, Çukurova University, msari@cu.edu.tr

- What are the suggestions of the teachers regarding goals, content, teaching-learning process, and evaluation aspect to develop Social Studies Curriculum?
- What are the opinions of the teachers regarding educational philosophy, applicability of the curriculum, and in service training needs of themselves?

Methods. This is a descriptive survey research. The sample of the study was drawn randomly by using cluster sampling technique among all fourth and fifth grade classroom teachers and social studies teachers in the central district of Adana Province. A total of 170 teachers were surveyed, 95 of them were male and 75 of them were female; 136 of the teachers were classroom teachers and 34 of them were social studies teachers. “Social Studies Curriculum Evaluation Questionnaire” which was developed by the researchers was used as main data collection tool. Descriptive statistics and content analysis techniques were used in analyzing data.

Results. The results of the study showed that teachers generally found the Social Studies Curriculum as appropriate. In a scale from 1 (inappropriate) to 5 (appropriate), mean score for goals was 3.50, for content was 3.56, for teaching-learning process was 3.50, and for evaluation and measurement was 3.30. Thus, measurement and evaluation part of the curriculum was found most weak side of the curriculum. However, general philosophy, assumption and perspective of the curriculum, applicability of the curriculum and in service training needs of teachers were found more negative than the curriculum itself. Teachers believe that the curriculum resembles constructivist principles but there are some problems in implementation. The most important problem in the implementation process were found as the absent of society and parents support, physical conditions of the schools and absent of inservice training support.

Discussion and Conclusion. The findings indicated that teachers found the new Social Studies Curriculum as satisfactory and in accordance with the constructivist principles to a great deal. However, it seems that there are some important problems in the implementation process. Most of the problem in the implementation were caused not from the curriculum itself but the support processes involved in the curriculum implementation such as lack of in service training of teachers, lack of educational technologies and materials, lack of applicability of the curriculum to the conditions of different schools which have different socio-cultural characteristics, lack of parents and society support. This result supports the idea that curriculum development is a complex process and developing the written curriculum is not enough but all the aspects involved in the curriculum must be also developed. These findings are also in accordance with the results of some previous studies which have been done in Turkey on the new Social Studies Curriculum (Canerik, 2005; Aykaç & Başar, 2005; Gömleksiz & Bulut, 2006; Yaşar, 2005).

Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma*

Ahmet DOĞANAY**

Mediha SARI***

ÖZ. Toplumlar insanların gelişirmek istedikleri özellikleri eğitim programları aracılığıyla belirlerler ve bu programları okullarda uygulayarak bu özellikleri kazandırmaya çalışırlar. Yaşamın her alanındaki sürekli değişim, toplumların insanların görmek istedikleri özelliklerin de değişmesine neden olur ve sonuçta eğitim programlarının sürekli geliştirilme gereği ortaya çıkar. Milli Eğitim Bakanlığı, toplumdaki ve dünyadaki değişimleri dikkate alarak tüm ilköğretim programlarında radikal bir değişime giderek, yeni öğretim programları hazırlamıştır. 2005-2006 eğitim yılında uygulamaya konulan bu programların, uygulamada ortaya çıkan sorunlar ve yeni gelişmeler ışığında yeniden geliştirilmeye gereksinimi vardır. Bu çalışmanın amacı, Adana ilinde Sosyal Bilgiler programını uygulayıcı öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Araştırmanın evrenini Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarındaki tüm 4-5. sınıf öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Evrendeki her bir okul bir küme olarak değerlendirilerek yansız küme örnekleme yoluyla belirlenen 31 okuldaki 170 sınıf ve sosyal bilgiler branş öğretmeni örnekleme oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen "Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) istatistik teknikleri ile içerik analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak öğretmenler sosyal bilgiler programının dört temel ögesi arasında en çok ölçme-değerlendirme boyutunu olumsuz bulmuşlardır. Ancak programın genel felsefesi, anlayışı ve varsayımları, uygulanabilirliği ve hizmet içi eğitim gereksinimi program öğelerine göre daha olumsuz bulunmuştur. Öğretmenler programın çağdaş eğitim anlayışını yansıttığını düşünmekle birlikte, uygulamada önemli sorunların bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunlardan en önemlileri ise programın uygulanmasında gerekli olan aile, toplum, araç-gereç, fiziki koşullar ve hizmet içi eğitim gereksinimidir.

Anahtar sözcükler: Program geliştirme, Sosyal Bilgiler öğretim programı, Program değerlendirme

GİRİŞ

Değişim karmaşık bir süreçtir; onunla başa çıkma ve uyum, yaşamda insanların karşı karşıya geldikleri önemli sorunlardan biridir. Değişim, Sowell'in (2005) belirttiği gibi kişinin öznel gerçekliğinin dönüşümünü içerir. Eğitim programları, içinde buldukları toplum ve çağda, felsefe, toplumsal gereksinim ve işgücü, bireysel ilgiler ve gelişim gibi birçok alandaki değişimi yeni yetişen kuşağın davranışlarına yansıtmakla yükümlüdür. Bu yansıtmada, program geliştirme adı verilen bir süreçle gerçekleştirilir. Program geliştirmenin üç temel boyutu vardır. Bunlar uygulanan mevcut programın araştırma yoluyla değerlendirilmesi, bilgi, toplum, birey ve felsefi anlayışlardaki değişimleri de dikkate alarak yeni bir program tasarlama ve tasarlanan bu programı uygulamaya koymadır (Ornstein ve Hunkins, 1998; Oliva, 2005).

Son yıllarda program geliştirme çalışmalarını etkileyen yeni bir gelişme olarak yapılandırmacılık (Henson, 2006), Türk eğitim sistemini de etkilemiş ve bu anlayış doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim düzeyindeki Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi derslerinin programları geliştirilmiştir. Geliştirilen bu programlar, 2004 yılında gerçekleştirilen pilot uygulamadan sonra, 2005 yılında tüm Türkiye'de uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama, bir değişim sürecinin eğitim programına yansımaları olarak ele alınabilir. Hedeflenen bu değişimin gerçekleştirilebilmesi için olaya iki farklı boyuttan bakmak yararlı olacaktır. Bunlardan ilki, bu derslerin öğretim programlarında yapılan değişikliklerdir. İkincisi ve belki de daha önemlisi, programlarda yazılı olarak yapılan bu değişikliklerin uygulamada ne kadar gerçekleştiğidir. Uygulama sürecinde beklenen değişimlerin gerçekleşmesi Wiles & Bondi (1984) ve Varış'ın da (1996) belirttiği gibi programla ilgili tüm öğelerin geliştirilmesine bağlıdır. Öğretmen, yönetici ve deneticilerin program hakkındaki bilgi,

* Bu makale Birinci Uluslararası Katılımlı Bilim Çalıştayında bildiri olarak sunulmuştur. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 8-9 Mart 2007. Çanakkale.

** Yard. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY, Çukurova Üniversitesi, adoganay@cu.edu.tr

*** Dr. Mediha SARI, Çukurova Üniversitesi, msari@cu.edu.tr

beceri ve bakış açıları,velilerin programla ilgili tutum ve desteği, okulun fiziksel koşulları ve ders araç ve gereçleri programın uygulamadaki başarısını etkileyen faktörler arasında sayılabilir. Dolayısıyla, programların yeterince açık ve anlaşılır hazırlandığı ve tüm öğretmenlerin aynı anlayış ve duyarlılıkla programı uygulayacakları varsayımı yanıltıcı olabilir. Patterson, Purkey ve Parker'ın (Akt: Sowell, 2005) vurguladıkları, gibi, bir toplumsal örgüt olarak okul sistemi karmaşık ve doğrusal olmayan bir yapıya sahiptir. Bu nedenle bu sistemdeki insan davranışlarının kestirilebilmesi olanaksızdır. Sonuçta, tüm Türkiye okullarında uygulanan yazılı tek bir doküman olarak eğitim programı, uygulamada farklı şekillere dönüşebilmektedir.

Öğretmenlerin algı ve anlayışı dışında, hazırlanan programın uygulamada farklılaşmasının başka nedenleri de olabilir (Erden, 1998). Okulun fiziksel koşulları, öğrenci özellikleri, öğretmen, yönetici ve deneticilerin programla ilgili bilgi düzeyi ve eğitim gereksinimleri bu nedenler arasında sayılabilir. Bu nedenle program değerlendirme çalışmalarında Erden'in (1988, 9) de belirttiği gibi "program geliştirme ve değerlendirme faaliyetinin odak noktası tasarı olmakla birlikte, uygulama göz önünde bulundurulmaksızın gerçekçi bir değerlendirme yapmak mümkün değildir".

Bu çalışmanın konusunu sosyal bilgiler eğitim programını öğelerine dönük olarak, uygulamada, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirme oluşturmaktadır. Okulda eğitim programının uygulanmasından birinci derecede sorumlu kişi yönetici olmakla birlikte, öğretmen, programın uygulayıcısı ve sınıf düzeyinde geliştiricisi olarak çok daha fazla sorumluluk sahibidir (Ornstein ve Hunkins, 1998, 25). Bu nedenle, program hakkında öğretmen görüşleri olmazsa olmaz bilgi kaynaklarıdır.

2005 Yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler programı, programların hazırlanmasında getirilen farklı bir anlayışın yanısıra, sosyal bilgilerin kavramsal olarak ele alınışında da bazı yenilikler getirmiştir. Yeni sosyal bilgiler programı bilgi, beceri ve değer boyutlarına dayalı disiplinlerarası bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Programda sunulan öğrenme alanları Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin (National Council for Social Studies, NCSS) sosyal bilgiler programı için öngördüğü program standartlarıyla paralellik göstermektedir (NCSS, 1994).

Sosyal bilgiler programının ilk uygulama sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler, olumlu ve olumsuz yönleri birlikte içermektedir. Aykaç ve Başar (2005), yeni sosyal bilgiler programını değerlendirdikleri araştırmalarında, programın bazı olumlu yönleri olmasına karşın, gerekli alt yapı ve koşullar yeterince sağlanamadığı için başarı şansının düşük olduğu yargısına ulaşmışlardır. Gömleksiz ve Bulut (2006) ise pilot çalışmanın yapıldığı illerdeki uygulamayı değerlendirdikleri araştırmalarında, programın öğretmenler tarafından genelde başarılı bulunduğu yargısına varmışlardır. Gömleksiz'in tüm ilköğretim programlarıyla ilgili yaptığı genel değerlendirme araştırması da bu yargısını destekler niteliktedir (2005). Yaşar da (2005) yeni sosyal bilgiler programını değerlendirdiği araştırmasında, aceleyle hazırlanması ve gerekli altyapı çalışmaları yapılmadan uygulamaya konulmasının yeni programın başarı şansını azalttığı yargısına ulaşmıştır. Yaşar'a göre programın başarı şansının yükseltilmesi için kapsamlı, çok boyutlu, sürekli ve katılım gerektiren bir çaba olarak program geliştirme çalışmalarının sürdürülmesi gerekir. Yaşar son olarak, sürekli değerlendirmeler sonucu gerekli iyileştirmeler yapılırsa programın işlevselliğinin arttırılabileceğini belirtmektedir.

Bu araştırma, Yaşar'ın (2005) vurguladığı gerekçelerin paylaşılmasıyla ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler programının Adana ilindeki uygulama sonuçlarının değerlendirilmesinin, yapılan ve yapılacak diğer araştırma sonuçlarıyla birleştirilerek program geliştirme sürecine önemli bir veri oluşturacağı düşünülmüştür. Bu gerekçelerle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programının kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programının kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerine yönelik geliştirme önerileri nelerdir?
3. Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programının eğitim anlayışı, uygulanabilme koşulları ve uygulayıcıların eğitim gereksinimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri ile programın geneli (eğitim felsefesi, varsayımları, genel anlayışı), uygulanabilme koşullarının yeterliği ve uygulayıcılarının eğitim

gereksinimlerine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Adana ili merkez ilçelerindeki (Seyhan ve Yüreğir) ilköğretim okullarında 2006 – 2007 öğretim yılında görev yapan sosyal bilgiler branş öğretmenleri ile 4. ve 5. sınıf okutan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Evrendeki ilköğretim okullarından tesadüfi örnekleme yöntemi yoluyla belirlenen 31 okulda görev yapan bütün 4 - 5. sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler branş öğretmenleri örnekleme oluşturmuştur. Gönüllülük esasına göre belirlenen ve 95'i kadın, 75'i erkek olan toplam 170 öğretmenin, 136'sı sınıf, 34'ü sosyal bilgiler öğretmenidir. Öğretmenlerin 5'i 20 – 25, 31'i 26 – 30, 32'si 31–35, 37'si 36 – 40 ve 65'i de 40 ve daha büyük yaşadadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları okul türü açısından dağılımları incelendiğinde, 3'ünün öğretmen okulu, 43'ünün eğitim enstitüsü, 19'unun lisans tamamlama, 61'inin eğitim fakültesi, 23'ünün fen-edebiyat fakültesi ve 20'sinin ise diğer fakültelerden mezun olduğu belirlenmiştir

Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi” kullanılarak toplanmıştır. Bu anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmenlerin kişisel bilgilerini (cinsiyet, yaş, branş ve mezun olunan okul türü) toplamaya yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri doğrultusunda ifadeler yer almış ve öğretmenlerin her bir ifadeyi beşli bir derecelendirmeyle (Tamamen uygun – Hiç uygun değil) değerlendirmeleri istenmiştir. Bu bölümde, öğretmenlere programın dört temel öğesi ile ilgili olarak olumlu ve olumsuz buldukları özellikler ile bu öğeye ilişkin önerilerini yazabilecekleri üçer açık uçlu soru da yer almaktadır. Anketteki son bölümde ise programın eğitim felsefesi, genel anlayışı ve varsayımları; uygulanabilme koşulları ve programın uygulayıcısı olan bireylerin (öğretmen, yönetici, müfettiş vb.) eğitim gereksinimleri hakkında öğretmen görüşlerinin belirlenmesine yönelik maddeler yer almaktadır. Tamamı olumlu olarak ifade edilen bu bölümdeki maddeler, “Kesinlikle katılıyorum – Kesinlikle katılmıyorum” arasında değişen beşli bir derecelendirme üzerinden değerlendirilmektedir. Geçerlik incelemesi uzman görüşlerine dayalı olarak yapılan anketin güvenilirlik analizleri sonucunda belirlenen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları kazanımlar bölümü için .93; içerik bölümü için .94; Öğrenme-öğretme süreci bölümü için .92; Değerlendirme bölümü için .89; Programın eğitim felsefesi, genel anlayışı ve varsayımları bölümü için .86; Uygulanabilme koşulları bölümü için .91; Programın uygulayıcısı olan bireylerin eğitim gereksinimleri bölümü için .92 ve anketin tamamı için de .96 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen nicel verilerin analizinde, frekans ve yüzdeler ile aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları incelenmiş, açık uçlu sorulara verilen yanıtlardan elde edilen nitel veriler üzerinde ise içerik analizi yapılmıştır. Bunun için öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdiği yanıtlar önce bilgisayar ortamına aktarılmış, her soru için araştırmaya katılan bütün öğretmenlerin verdiği yanıtlar bir arada olacak şekilde ham veri metinleri oluşturulmuştur. Daha sonra bu veri metinleri, birkaç kez okunarak olası kodlarla ilgili notlar alınmıştır. Kodlar oluşturulurken kullanılan kavramlar, ilgili alanyazın ve araştırma soruları ile öğretmenlerin verdiği yanıtlardan elde edilen veriler göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Kodlama işleminden sonra, elde edilen kodlar bir araya getirilerek ortak yönleri belirlenmiş ve böylece araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar oluşturulmuştur. Analizler sırasında öğretmenlerin anketteki bazı soruları yanıtsız bıraktıkları gözlenmiştir. Ayrıca bazı sorulara birden çok yanıt verildiği de görülmüştür. Bu nedenle analizler, soruya verilen yanıt sayısı üzerinden yapılmıştır.

BULGULAR

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programının Kazanımlarına İlişkin Görüş ve Önerileri

Sınıf ve branş öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketinde programın kazanımlarıyla ilgili maddelere verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan betimsel istatistikler sonucunda aritmetik ortalaması en yüksek ve en düşük olarak belirlenen ilk beşer maddeye verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “Kazanımlar” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Beşer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

	Tamamen Uygun		Uygun		Fikrim Yok		Uygun Değil		Hiç Uygun Değil		Toplam		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler														
Demokratik yaşamın gerektirdiği beceri, değer ve tutumları kapsama	27	15.9	108	63.5	5	2.9	25	14.7	5	2.9	170	100	3.74	.99
Öğrencilere çok yönlü bakış açıları kazandırma	27	15.9	104	61.2	9	5.3	27	15.9	3	1.8	170	100	3.73	0.97
Birbiriyle tutarlılık	17	10.3	114	69.1	5	3	26	15.8	3	1.8	165	100	3.70	0.91
Öğrencilerin etkin birer yurttaş olabilmeleri için katılım becerilerini kazandırma	29	17.3	100	59.5	5	3	28	16.7	6	3.6	168	100	3.70	1.05
Açıklık ve anlaşılabilirlik bakımından	13	7.8	123	73.7	1	0.6	27	16.2	3	1.8	167	100	3.69	0.89
En Düşük Ortalamaya Sahip Maddeler														
Toplumdaki siyasi yapının beklentilerine yanıt verebilme	8	4.8	68	40.5	38	22.6	44	26.2	10	6	168	100	3.11	1.04
Toplumun ekonomik beklentilerine yanıt verebilme	11	6.6	79	47.3	26	15.6	44	26.3	7	4.2	167	100	3.25	1.05
Öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve değerleri dengeli bir şekilde kapsama	13	7.6	91	53.5	3	1.8	55	32.4	8	4.7	170	100	3.27	1.13
Bireysel farklılıkları dikkate alma	14	8.2	88	51.8	11	6.5	47	27.6	10	5.9	170	100	3.28	1.13
Evrensel bilgi, değer ve sorunları kapsama	9	5.4	92	54.8	11	6.5	51	30.4	5	3	168	100	3.29	1.05
Kazanımlar Genel Toplam			170	100							170	100	3.50	0.70

Tablo 1’de öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler programının kazanımlarıyla ilgili olarak belirlenen en yüksek ortalama, “demokratik yaşamın gerektirdiği beceri, değer ve tutumları kapsama” ($\bar{X}=3.74$) maddesine aittir. Kazanımlarla ilgili yüksek ortalamaya sahip diğer maddeler ise “öğrencilere çok yönlü bakış açıları kazandırma” ($\bar{X}=3.73$), “birbiriyle tutarlılık” ($\bar{X}=3.70$), “öğrencilerin etkin birer yurttaş olabilmeleri için katılım becerilerini kazandırma” ($\bar{X}=3.70$), “açıklık ve anlaşılabilirlik”tır ($\bar{X}=3.69$).

Öğretmenlerin programın kazanımları ile ilgili olumsuz yönde en çok görüş belirttikleri maddeler ise “toplumdaki siyasi yapının beklentilerine yanıt verebilme” ($\bar{X}=3.11$), “toplumun ekonomik beklentilerine yanıt verebilme” ($\bar{X}=3.25$) “öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve değerleri dengeli bir şekilde kapsama” ($\bar{X}=3.27$), “bireysel farklılıkları dikkate alma” ($\bar{X}=3.28$) ve “evrensel bilgi, değer ve sorunları kapsama”dır ($\bar{X}=3.29$).

Anketteki kazanımlar boyutuna ilişkin aritmetik ortalama ise 3.50’dir.

Ankette yer alan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan içerik analizleri sonucunda, öğretmenlerin programın kazanımlarına ilişkin olumlu ve olumsuz buldukları özellikler ile buna yönelik önerileri arasında en sık belirtilen ilk üç madde Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Kazanımlarla İlgili Olarak Olumlu ve Olumsuz Buldukları Özellikler İle Buna Yönelik Önerileri

Olumlu Bulunan Özellikler	f	Olumsuz Bulunan Özellikler	f	Öneriler	f
Çocukların yaratıcılık, problem çözme, araştırma yapma gibi farklı yönlerini açığa çıkarabilmesi ve çok yönlü bakış açıları kazandırması	29	Kazanımların içinde yaşanan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. yerel bilgileri kapsamaması ve daha çok kent yaşam koşulları dikkate alınarak hazırlanmış olması	26	Yaşanılan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. bilgileri daha çok kapsamaması ve kent yaşamı yerine kırsal yaşam koşullarını da içerecek daha genel kazanımların yer alması	26
Kazanımların öğrencilerin gerçek yaşamına dönük olması	27	Günlük yaşama ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yanıt vermemesi	10	Milli tarih ve kültürel özelliklere daha fazla yer verilmesi	8
Öğrencinin gelişim dönemlerine uygun olması	15	Tarihiyle bütünleşme, milli ve manevi değerler gibi özellikleri yeterince kapsamaması	6	Daha açık ve anlaşılır ifade edilmeli	5

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin sosyal bilgiler programı kazanımlarına ilişkin olumlu bulduklarını en çok belirttikleri ilk üç özellik “Çocukların yaratıcılık, problem çözme, araştırma yapma gibi farklı yönlerini açığa çıkarabilmesi ve çok yönlü bakış açıları kazandırması”, “kazanımların öğrencilerin gerçek yaşamına dönük olması” ve “öğrencinin gelişim dönemlerine uygun olması”dır. Programın kazanımları hakkında olumlu görüş bildiren öğretmenlerden birisi, görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir. “Öğrencilerin düşünen, araştıran, fikirler üreten, sorular soran, çıkarımlar yapan, kararlar alan bireyler olarak yetişmesi hedeflenmiştir”. Diğer bir öğretmen ise kazanımlar hakkında olumlu bulduğu özelliği “öğrencilerin yaratıcılık özelliğini geliştirmeye yönelik olması, problem çözme yeteneklerini geliştirmeye yardımcı olması” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerce programın kazanımları hakkında olumsuz bulunan ilk üç özellik ise “Kazanımların içinde yaşanan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. yerel bilgileri kapsamaması ve daha çok kent yaşam koşulları dikkate alınarak hazırlanmış olması”, “günlük yaşamlarına ve ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmaması” ve “Tarihiyle bütünleşme, milli ve manevi değerler gibi özellikleri yeterince kapsamaması”dır. Öğretmen görüşlerinde en sık tekrar edilen ilk üç öneri ise “Yaşanılan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. bilgileri daha çok kapsamaması ve kent yaşamı yerine kırsal yaşam koşullarını da içerecek daha genel kazanımların yer alması”, “Milli tarih ve kültürel özelliklere daha fazla yer verilmesi” ve “daha açık ve anlaşılır ifade edilmelidir” şeklindedir. Tablodaki görüldüğü gibi, öğretmenler kazanımların daha çok kent yaşamı dikkate alınarak hazırlandığını kırsal kesim yaşamının pek dikkate alınmadığını olumsuz görüş olarak belirtmişler ve önerilerde de bu konunun giderilmesini önermişlerdir. Bir öğretmen bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir. “Tüm kazanımlar İstanbul-Ankara-İzmir gibi gelişmiş merkezi iller ve gelişmiş okullar baz alınarak yapılmıştır. Ülkemizin tüm bölgeleri göz önüne alınarak yeniden bir düzenleme yapılabilir”. Başka bir öğretmen ise “kazanım sürecinin çevre koşullarına göre yetersiz olması” nı olumsuz özellik olarak belirterek, “öğrencinin içinde bulunduğu çevre yapısı ve aile yaşantısına daha uygun olması dikkate alınmalıdır” önerisini getirmiştir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programının İçeriğine İlişkin Görüş ve Önerileri

Sosyal bilgiler programının içeriğini ankette yer alan maddeler doğrultusunda değerlendirmeleri istenen öğretmenlerin maddelere verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan betimsel istatistikler sonucunda aritmetik ortalaması en yüksek ve en düşük olarak belirlenen ilk beşer maddeye verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo.3’de gösterilmiştir.

Tablo 3’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler programının içeriğini anketteki maddeler bakımından değerlendiren öğretmenlerin en olumlu buldukları özellik, içeriğin “tablo, şekil, resim ve grafiklerle yeterince desteklenmiş olması”dır ($\bar{X}=3.77$). Bunun ardından “aynı anda birden çok davranışın kazandırılmasına hizmet etmesi” ($\bar{X}=3.68$), “kendi içinde anlamlı bütünlere (ünitelere) bölünmüş olması” ($\bar{X}=3.66$), “öğretim ilkelerine uygun düzenlenmiş olması” ($\bar{X}=3.65$) ve “demokrasinin gerektirdiği konuları kapsıyor olması” ($\bar{X}=3.65$) özellikleri en olumlu bulunan özellikler olarak belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınıf öğretmenlerinin içeriği en zayıf buldukları özellik “ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunları dengeleme”dir ($\bar{X}=3.29$). İçerik bunun ardından “öğrencilerin ilgi ve

ihtiyaçlarını kapsama” ($\bar{X}=3.30$), “öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunuşluğuna uygun olma” ($\bar{X}=3.39$), “diğer kültürlerle ilgili bilgileri kapsama” ($\bar{X}=3.43$) ve “mantıklı bir düzende sunulmuş olma” ($\bar{X}=3.46$) bakımlarından düşük ortalamalara sahip bulunmuştur.

Anketteki içerik boyutuna ilişkin aritmetik ortalama ise 3.56’dır.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “İçerik” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Beşer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

	Tamamen Uygun		Uygun		Fikrim Yok		Uygun Değil		Hiç Uygun Değil		Toplam		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler														
Tablo, şekil, resim ve grafiklerle yeterince desteklenmiş olma	33	19.4	100	58.8	3	1.8	34	20	-	-	170	100	3.77	0.98
Aynı anda birden çok davranışın kazandırılmasına hizmet etme	17	10	114	67.1	11	6.5	25	14.7	3	1.8	170	100	3.68	0.90
Kendi içinde anlamlı bütünlere (ünitelere) bölünmüş olma	23	13.5	107	62.9	5	2.9	30	17.6	5	2.9	170	100	3.66	1.01
Öğretim ilkelerine uygun düzenlenmiş olma	16	9.5	116	68.6	3	1.8	30	17.8	4	2.4	170	100	3.65	0.95
Demokrasinin gerektirdiği konuları kapsama	21	12.4	109	64.1	4	2.4	33	19.4	3	1.8	170	100	3.65	0.98
En Düşük Ortalamaya Sahip Maddeler														
Ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunları dengeleme	12	7.1	83	49.1	20	11.8	51	30.2	3	1.8	169	100	3.29	1.03
Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını kapsaması	12	7.1	91	53.5	8	4.7	54	31.8	5	2.9	170	100	3.30	1.08
Öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunuşluğuna uygun olma	10	5.9	99	58.6	14	8.3	40	23.7	6	3.6	169	100	3.39	1.02
Diğer kültürlerle ilgili bilgileri kapsama	11	6.5	100	58.8	13	7.6	44	25.9	2	1.2	170	100	3.43	0.98
Mantıklı bir düzende sunulmuş olma	11	6.5	106	62.4	7	4.1	43	25.3	3	1.8	170	100	3.46	0.99
İçerik Genel Toplam											170	100	3.56	0.71

Ankette yer alan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan içerik analizleri sonucunda, öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin olumlu ve olumsuz buldukları özellikler ile buna yönelik önerileri arasında en sık belirtilen ilk üç madde Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin İçerikle İlgili Olarak Olumlu ve Olumsuz Buldukları Özellikler İle Buna Yönelik Önerileri

Olumlu Bulunan Özellikler	f	Olumsuz Bulunan Özellikler	f	Öneriler	f
Öğrencilerin günlük hayatta ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kapsamaması	28	İçerikte temel bilgilere yeterince yer verilmemiş olması	38	Daha fazla teorik bilgi olmalıdır.	40
Konuların resim, şekil ve grafiklerle desteklenmesi	27	Konu anlatımlarının öğrenciler için yeterince açık ve anlaşılır olmaması	19	Yakın çevrelerinde olup biten, günlük hayat olay ve örneklerine daha çok yer verilmelidir.	18
Sade, açık ve anlaşılır olması	14	İçeriğin mantıklı bir şekilde düzenlenmemiş (dağınık) olması	18	Açıklamalar daha net ve ayrıntılı olmalıdır.	18

Tablo 4’de görüldüğü gibi öğretmenlerin sosyal bilgiler programı içeriğine ilişkin olumlu bulduklarını en çok belirttikleri ilk üç özellik “konuların resim, şekil ve grafiklerle desteklenmesi”, “öğrencilerin günlük hayatta ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kapsamı” ve “sade, açık ve anlaşılır olması” iken; olumsuz bulunan ilk üç özellik ise “içerikte temel bilgilere yeterince yer verilmemiş olması”, “konu anlatımlarının öğrenciler için yeterince açık ve anlaşılır olmaması” ve “içeriğin mantıklı bir şekilde düzenlenmemiş (dağınık) olması”dır. Öğretmen görüşlerinde en sık tekrar edilen ilk üç öneri ise “içerikte daha fazla teorik bilgi olmalıdır”, “yakın çevrelerinde olup biten, günlük hayat olay ve örneklerine daha çok yer verilmelidir” ve “açıklamalar daha net ve ayrıntılı olmalıdır” şeklindedir. Bir öğretmen, programın içerik ögesiyle ilgili görüşlerini açıklarken “OKS sınavının kaldırılacağını düşünürsek içerik güncel hayata ve ortaöğretime hazırlayıcılık açısından güzel fakat OKS sınavına girilecek ise bilgiler içerik olarak yetersiz. Yeni programın içeriğinin yeterli kabul edilmesi için OKS olmamalı. Yeni program sınava değil, hayata hazırlıyor, ya sınav programa göre ya da program sınava göre yapılmalı” ifadelerine yer vermiştir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme – Öğretme Sürecine İlişkin Görüş ve Önerileri

Sosyal bilgiler programının öğrenme – öğretme sürecini ankette yer alan maddeler doğrultusunda değerlendirmeleri istenen öğretmenlerin maddelere verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan betimsel istatistikler sonucunda aritmetik ortalaması en yüksek ve en düşük olarak belirlenen ilk beşer maddeye ilişkin yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo.5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “Öğrenme – Öğretme Süreci” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Beşer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

	Tamamen Uygun		Uygun		Fikrim Yok		Uygun Değil		Hiç Uygun Değil		Toplam		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler														
Öğrencilerin sınıf dışında da öğrenmelerine olanak tanıma (araştırma-inceleme, proje, gezi, gözlem vb)	30	17.6	110	64.7	4	2.4	25	14.7	1	0.6	170	100	3.84	0.90
Öğrencilere demokratik ve sosyal becerileri kazandıracak yöntemlere (işbirliğine dayalı öğrenme, drama, vb.) yer verme	25	14.7	111	65.3	5	2.9	27	15.9	2	1.2	170	100	3.76	0.93
Öğrenciyi aktif kılan yöntemlere (tartışma, örnek olay, problem çözme, vb.) yer verme	28	16.5	106	62.4	6	3.5	28	16.5	2	1.2	170	100	3.76	0.95
Öğrencilere bilgiyi değil, bilgiye ulaşma yollarını kazandırma	26	15.6	105	62.9	8	4.8	25	15	3	1.8	167	100	3.75	0.94
Konuların özelliklerine uygun olma	14	8.2	121	71.2	5	2.9	29	17.1	1	0.6	170	100	3.69	0.87
En Düşük Ortalamaya Sahip Maddeler														
Sınıfın fiziksel koşulları açısından elverişli olması	8	4.7	55	32.4	6	3.5	77	45.3	24	14.1	170	100	2.68	1.19
Zaman uzunluğu açısından konuların işlenmesine yeterli olma	10	5.9	74	43.5	4	2.4	61	35.9	21	12.4	170	100	2.94	1.23
Öğrencilerin bireysel farklarını dikkate alma	13	7.7	82	48.8	8	4.8	61	36.3	4	2.4	168	100	3.23	1.09
Teknolojik olanaklarla (bilgisayar, tepegöz, Vcd, vb.) desteklenmiş olma	17	10.1	88	52.4	10	6	44	26.2	9	5.4	168	100	3.35	1.12
Öğrencilerin daha önce öğrendiği davranışları pekiştirme	13	7.7	96	56.8	10	5.9	46	27.2	4	2.4	169	100	3.40	1.03
Öğrenme – Öğretme Süreci Genel Toplam											170	100	3.50	0.70

Tablo 5’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler programının öğrenme – öğretme sürecini anketteki maddeler bakımından değerlendiren öğretmenlerin en olumlu buldukları özellik “öğrencilerin sınıf

dışında da öğrenmelerine olanak tanınması (araştırma-inceleme, proje, gezi, gözlem vb)”dır ($\bar{X}=3.84$). Bunun ardından öğrenme – öğretme sürecinde en yüksek ortalamaya sahip olan özellikler “öğrencilere demokratik ve sosyal becerileri kazandıracak yöntemlere (işbirliğine dayalı öğrenme, drama, vb.) yer vermesi” ($\bar{X}=3.76$), “Öğrenciyi aktif kılan yöntemlere (tartışma, örnek olay, problem çözme, vb.) yer verme” ($\bar{X}=3.76$), “öğrencilere bilgiyi değil, bilgiye ulaşma yollarını kazandırma” ($\bar{X}=3.57$) ve “konuların özelliklerine uygun olması”dır ($\bar{X}=3.69$).

Öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler programının öğrenme – öğretme sürecinde en düşük ortalamaya sahip özellikler ise “sınıfın fiziksel koşulları açısından elverişli olması” ($\bar{X}=2.68$), “zaman uzunluğu açısından konuların işlenmesine yeterli olması” ($\bar{X}=2.94$), “öğrencilerin bireysel farklarını dikkate alması” ($\bar{X}=3.23$), “teknolojik olanaklarla (bilgisayar, tepegöz, Vcd, vb.) desteklenmiş olması” ($\bar{X}=3.35$) ve “öğrencilerin daha önce öğrendiği davranışları pekiştirmesi”dir ($\bar{X}=3.40$).

Anketteki öğrenme – öğretme süreci boyutuna ilişkin aritmetik ortalama ise 3.50’dir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme sürecine ilişkin olumlu ve olumsuz buldukları özellikler ile buna yönelik önerileri arasında en sık belirttikleri ilk üç madde Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Öğrenme – Öğretme Süreciyle İlgili Olarak Olumlu ve Olumsuz Buldukları Özellikler İle Buna Yönelik Önerileri

Olumlu Bulunan Özellikler	f	Olumsuz Bulunan Özellikler	f	Öneriler	f
Öğrenci merkezli etkinliklere yer verilmesi	28	Etkinlikler için gereken sınıf koşulları, materyal ve maddi olanakların yetersiz olması	42	Öğretmen ve öğrencilere daha çok araç-gereç, donanım, basılı kaynak, vb. desteği sağlanmalı	35
Öğrencilere sınıf dışında öğrenme, araştırma olanağı tanınması	23	Zamanın kazanım ve konular açısından yetersiz olması	34	Etkinliklere daha fazla zaman ayrılmalı, ders saatleri arttırılmalı	21
Konu ve kazanımlara uygun olması	8	Öğrencilerin okul dışında, aile ve çevrede gereken kaynaklara ulaşmakta sorunlar yaşamaması	12	Sınıf mevcutları azaltılmalı	11

Tablo 6’da görüldüğü gibi, öğretmenlerin sosyal bilgiler programı öğrenme – öğretme sürecine ilişkin olumlu bulduklarını en çok belirttikleri ilk üç özellik “öğrenci merkezli etkinliklere yer verilmesi”, “öğrencilere sınıf dışında öğrenme, araştırma olanağı tanınması” ve “konu ve kazanımlara uygun olması” olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerden birisi programın öğrenme-öğretme süreci hakkında en olumlu bulduğu yönünü; “*Öğrenci yaptığı faaliyetler içerisinde konuyu yaşarken pekiştiriyor, daha akıcı ve kalıcı bir öğrenim gerçekleşiyor*” şeklinde belirtmiştir. Bir başka öğretmen ise programın öğrenme-öğretme süreciyle ilgili olumlu yönünü şu şekilde ifade etmiştir. “*Program öğrencileri daha etkin, araştırma, inceleme yapmaya yönlendirmektedir*”. Programın öğrenme-öğretme süreciyle ilgili olumsuz bulunan ilk üç özellik ise “etkinlikler için gereken sınıf koşulları, materyal ve maddi olanakların yetersiz olması”, “zamanın kazanım ve konular açısından yetersiz olması” ve “öğrencilerin okul dışında, aile ve çevrede gereken kaynaklara ulaşmakta sorunlar yaşamaması”dır. Öğretmen görüşlerinde en sık tekrar edilen ilk üç öneri ise “öğretmen ve öğrencilere daha çok araç-gereç, donanım, basılı kaynak, vb. desteği sağlanmalı”, “etkinliklere daha fazla zaman ayrılmalı, ders saatleri arttırılmalı” ve “sınıf mevcutları azaltılmalı” şeklindedir. Bir öğretmen programın öğrenme-öğretme süreciyle ilgili en olumsuz bulduğu yönünü şu şekilde dile getirmiştir. “*Alt yapının yetersiz bulunduğu okullarda bu süreç etkili olamıyor*” Aynı öğretmen öneri olarak ta “*Programın öğretme sürecinin başarılı olması için sınıflarda yeterli donanımın bulunması gerekiyor, bilgisayar, projeksiyon, vcd vb*” görüşünü belirtmiştir. Bir başka öğretmen de, programın öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik olarak “*teknolojik araçların yetersiz olması süreçte sınırlılık yaratıyor*” görüşünü dile getirmiştir. Öğrenme-öğretme sürecine yönelik önerilerin, programın bu boyutunda olumsuz bulunan yönlerin giderilmesine yönelik olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüş ve Önerileri

Sosyal bilgiler programının değerlendirme sürecine ilişkin öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “Değerlendirme Süreci” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Beşer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

	Tamamen Uygun		Uygun		Fikrim Yok		Uygun Değil		Hiç Uygun Değil		Toplam		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler														
Farklı değerlendirme yöntem ve tekniklerine (kontrol listeleri, gözlem formları, dereceli puanlama anahtarı, vb.) yer verme	21	12.6	109	65.3	3	1.8	29	17.4	5	3	167	100	3.67	0.99
Belirlenen kazanımlara uygun olma	14	8.4	113	68.1	6	3.6	32	19.3	1	0.6	166	100	3.64	0.89
Öğrencinin gelişim özelliklerine uygun olma	12	7.2	111	66.9	9	5.4	33	19.9	1	0.6	166	100	3.60	0.89
Öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerini dikkate alma	12	7.3	106	64.2	11	6.7	33	20	3	1.8	165	100	3.55	0.93
Öğrencinin öğrenme sürecindeki performansını bütün olarak belirleyebilme	13	7.8	100	59.9	4	2.4	47	28.1	3	1.8	167	100	3.43	1.02
En Düşük Ortalamaya Sahip Maddeler														
Aileleri değerlendirme sürecine dahil etme	10	6	72	42.9	11	6.5	58	34.5	17	10.1	168	100	3.00	1.18
Verilen zaman içinde gerçekleştirilebilir olma	8	4.9	84	51.2	3	1.8	53	32.3	16	9.8	164	100	3.09	1.17
Önerilen değerlendirme formları ve etkinliklerinin uygulanabilir olması	8	4.8	87	52.7	8	4.8	45	27.3	17	10.3	165	100	3.14	1.16
Öğrencinin üst düzey zihinsel kazanımlarını (problem çözme, karar verme, değerlendirme, analiz etme, vb.) ölçebilme	11	6.6	94	56.3	9	5.4	46	27.5	7	4.2	167	100	3.33	1.06
Öğrencinin kendi kendini değerlendirmesini içermesi	9	5.4	105	63.3	8	4.8	38	22.9	6	3.6	166	100	3.43	1.00
Değerlendirme Süreci Genel Toplam											170	100	3.39	0.73

Tablo 7’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler programının değerlendirme sürecini anketteki maddeler bakımından değerlendiren öğretmenlerin en olumlu buldukları özellik “farklı değerlendirme yöntem ve tekniklerine yer vermesi”dir ($\bar{X}=3.67$). Bunun ardından “belirlenen kazanımlara uygun olması” ($\bar{X}=3.64$), “öğrencinin gelişim özelliklerine uygun olması” ($\bar{X}=3.60$), “öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerini dikkate alması” ($\bar{X}=3.55$) ve “Öğrencinin öğrenme sürecindeki performansını bütün olarak belirleyebilmesi” ($\bar{X}=3.43$) özellikleri gelmektedir.

Öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler programının değerlendirme sürecinde en düşük ortalamaya sahip özellikler ise “aileleri değerlendirme sürecine dahil etme” ($\bar{X}=3.00$), “verilen zaman içinde gerçekleştirilebilir olması” ($\bar{X}=3.09$), “önerilen değerlendirme formları ve etkinliklerinin uygulanabilir olması” ($\bar{X}=3.14$), “öğrencinin üst düzey zihinsel kazanımlarını (problem çözme, karar verme, değerlendirme, analiz etme, vb.) ölçebilmesi” ($\bar{X}=3.33$) ve “Öğrencinin kendi kendini değerlendirmesini içermesi”dir ($\bar{X}=3.43$).

Anketteki değerlendirme süreci boyutuna ilişkin aritmetik ortalama ise 3.39'dur.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler programının değerlendirme sürecine ilişkin olumlu ve olumsuz buldukları özellikler ile buna yönelik önerileri arasında en sık belirttikleri ilk üç madde Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Değerlendirme Süreciyle İlgili Olarak Olumlu ve Olumsuz Buldukları Özellikler İle Buna Yönelik Önerileri

Olumlu Bulunan Özellikler	f	Olumsuz Bulunan Özellikler	f	Öneriler	f
Çok çeşitli değerlendirme yöntemlerinin kullanılması	22	Çok fazla zaman ve emek gerektirmesi	28	Değerlendirme formlarının sayısı azaltılmalıdır	18
Değerlendirme sürecine öğrencilerin de katılıyor olması	11	Aşırı sayıda değerlendirme formu olması	18	Formların amaca ve ihtiyaca uygun şekilde yeniden daha anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi	16
Belirlenen konu ve kazanımlara uygun olması	9	Ailelerin değerlendirme sürecine katılması	13	Konu ve ünite sonlarında sorularla da (geleneksel değerlendirme biçimleriyle de) değerlendirme yapılmalıdır	10

Tablo 8'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin sosyal bilgiler programı değerlendirme sürecine ilişkin olumlu bulduklarını en çok belirttikleri ilk üç özellik “çok çeşitli değerlendirme yöntemlerinin kullanılması”, “değerlendirme sürecine öğrencilerin de katılıyor olması” ve “belirlenen konu ve kazanımlara uygun olması” iken; olumsuz bulunan ilk üç özellik ise “çok fazla zaman ve emek gerektirmesi”, “aşırı sayıda değerlendirme formu olması” ve “ailelerin değerlendirme sürecine katılması”dır. Öğretmen görüşlerinde en sık tekrar edilen ilk üç öneri ise “değerlendirme formlarının sayısı azaltılmalıdır”, “formlar amaca ve ihtiyaca uygun şekilde yeniden daha anlaşılır bir şekilde düzenlenmelidir” ve “konu ve ünite sonlarında sorularla da (geleneksel değerlendirme biçimleriyle de) değerlendirme yapılmalıdır” şeklindedir. Bir öğretmen, bu konudaki görüşlerini “çoktan seçmeli test tekniği ile öğrencilerin seçildiği bir ülkede bulunuyoruz. Ama kitaplarımızda yorum ve analiz, ifade becerisi geliştirme ön planda tutulmuş. Bu bir tezattır” şeklinde açıklama yaparken, bir başka öğretmen de “öğretmene, öğrenciye, veliye çok fazla yük getiriyor. Ayrıca ölçülmek isteneni de ölçmüyoruz” sözleriyle görüşlerini dile getirmeye çalışmıştır.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Eğitim Felsefesi, Genel Anlayışı ve Varsayımlarına İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler programının eğitim felsefesi, genel anlayışı ve varsayımlarını ankette yer alan maddeler doğrultusunda değerlendirmeleri istenen öğretmenlerin maddelere verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan betimsel istatistikler sonucunda, aritmetik ortalaması en yüksek ve en düşük olarak belirlenen ilk üçer maddeyle ilişkin verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo.9'da gösterilmiştir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi sosyal bilgiler programının eğitim felsefesini, genel anlayışını ve varsayımlarını değerlendiren öğretmen görüşlerine göre, en yüksek ortalamaya sahip ilk üç özellik “çağdaş bir eğitim anlayışını yansıtmaması” ($\bar{X}=3.74$), “yetiştirilecek insan tipini açıkça tanımlamış olmasıdır” ($\bar{X}=3.48$) ve “nasıl uygulanacağını açıkça belirtilmiş olması”dır ($\bar{X}=3.46$).

Öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler programının genelinde en düşük ortalamaya sahip özellikler ise “okulun bulunduğu çevrenin sosyo-kültürel özelliklerine uyarlanabilme özelliği vardır” ($\bar{X}=2.81$), “okulun koşullarına göre uyarlanabilme özelliği vardır” ($\bar{X}=2.91$) ve “öğretmenlerin çoğu programının başarıya ulaşacağına inanmaktadır” ($\bar{X}=2.93$) şeklinde ifade edilen maddelerdir.

Bu bölümle ilgili maddelerin tamamına ilişkin aritmetik ortalama ise 3.22'dir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “Programının Eğitim Felsefesi, Genel Anlayışı ve Varsayımları” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Üçer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler														
Çağdaş bir eğitim anlayışını yansıtmaktadır.	13	7.8	100	59.9	4	2.4	47	28.1	3	1.8	167	100	3.74	0.91
Yetiştirilecek insan tipi açıkça tanımlanmıştır.	12	7.3	106	64.2	11	6.7	33	20	3	1.8	165	100	3.48	1.00
Nasıl uygulanacağı açıkça belirtilmiştir.	12	7.2	111	66.9	9	5.4	33	19.9	1	0.6	166	100	3.46	1.04
En Düşük Ortalamaya Sahip Maddeler														
Okulun bulunduğu çevrenin sosyo-kültürel özelliklerine uyulanabilme özelliği vardır.	8	4.9	84	51.2	3	1.8	53	32.3	16	9.8	164	100	2.81	1.15
Okulun koşullarına göre uyulanabilme özelliği vardır.	8	4.8	87	52.7	8	4.8	45	27.3	17	10.3	165	100	2.91	1.11
Öğretmenlerin çoğu programının başarıya ulaşacağına inanmaktadır.	10	6	72	42.9	11	6.5	58	34.5	17	10.1	168	100	2.93	1.13
Programının Eğitim Felsefesi, Genel Anlayışı ve Varsayımları Genel Toplam	170	100	3.22	0.76										

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulama Koşullarına İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler programının uygulanma koşullarını ankette yer alan maddeler doğrultusunda değerlendirmeleri istenen öğretmenlerin maddelere verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan betimsel istatistikler sonucunda, aritmetik ortalaması en yüksek ve en düşük olarak belirlenen ilk üçer maddeye verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo.10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “Programının Uygulanma Koşulları” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Üçer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler														
Programın öngördüğü değerlendirme etkinlikleri uygulanabilir niteliktedir.	3	1.8	75	45.2	20	12	56	33.7	12	7.2	166	100	3.00	1.06
Programın öngördüğü öğrenme etkinlikleri gerçekleştirilebilmektedir.	5	3	72	42.9	19	11.3	61	36.3	11	6.5	168	100	2.99	1.07
Okul yöneticileri programın uygulanması için gereken desteği sağlamaktadır.	7	4.1	74	43.8	13	7.7	58	34.3	17	10.1	169	100	2.97	1.16
En Düşük Ortalamaya Sahip Maddeler														
Veliler programın uygulanmasına gereken desteği sunmaktadır.	2	1.2	33	19.5	5	3	89	52.7	40	23.7	169	100	2.21	1.05
Öğretmenlere programın uygulanmasında gereken materyal ve olanaklar sunulmuştur.	3	1.8	40	23.7	3	1.8	85	50.3	38	22.5	169	100	2.31	1.11
Okullar program için gereken fiziksel koşullara (bina, derslik, laboratuvar vb.) sahiptir.	6	3.6	40	23.7	3	1.8	92	54.4	28	16.6	169	100	2.43	1.12
Programının Uygulama Koşulları Genel Toplam	170	100	2.60	0.81										

Sosyal bilgiler programının okullardaki uygulama koşullarını değerlendiren öğretmenlerin görüşlerine göre, en yüksek ortalamaya sahip ilk üç madde “programın öngördüğü değerlendirme etkinlikleri uygulanabilir niteliktedir” ($\bar{X}=3.00$), “programın öngördüğü öğrenme etkinlikleri gerçekleştirilebilmektedir” ($\bar{X}=2.99$) ve “okul yöneticileri programın uygulanması için gereken desteği sağlamaktadır” ($\bar{X}=2.97$) şeklindedir.

Öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler programının uygulama koşulları bakımından en düşük ortalamaya sahip maddeler ise “veliler programın uygulanmasına gereken desteği sunmaktadır.” ($\bar{X}=2.21$), “öğretmenlere programın uygulanmasında gereken materyal ve olanaklar sunulmuştur” ($\bar{X}=2.31$) ve “okullar program için gereken fiziksel koşullara (bina, derslik, laboratuvar vb.) sahiptir” ($\bar{X}=2.43$) şeklindedir.

Bu bölümle ilgili maddelerin tamamına ilişkin aritmetik ortalama ise 2.60’tır.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulayıcılarının Eğitim Gereksinimlerine İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler programının uygulayıcılarının eğitim gereksinimi düzeylerini ankette yer alan maddeler doğrultusunda değerlendirmeleri istenen öğretmenlerin maddelere verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan betimsel istatistikler sonucunda, aritmetik ortalaması en yüksek ve en düşük olarak belirlenen ilk üçer maddeye verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo.11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketi “Uygulayıcıların Eğitim Gereksinimleri” Bölümünde En Yüksek ve En Düşük Aritmetik Ortalamaya Sahip İlk Üçer Maddeye Verilen Yanıtların Dağılımı

En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam		$\bar{X}$	Ss	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Öğretmenler, sosyal bilgiler dersi konularıyla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.	13	7.7	104	61.5	8	4.7	40	23.7	4	2.4	169	100	3.48	1.01	
Öğretmenler, sosyal bilgiler dersi programının önerdiği etkinliklerle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.	8	4.8	98	58.3	15	8.9	42	25	5	3	169	100	3.36	1.00	
Öğretmenler programın başarısı için gereken işbirliği ve iletişim becerilerine yeterince sahiptir.	9	5.4	93	55.7	13	7.8	45	26.9	7	4.2	167	100	3.31	1.04	
En Yüksek Ortalamaya Sahip Maddeler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$	Ss	
Müfettişler programın uygulanması ile ilgili yeterli bilgi ve becerilere sahiptir.	7	4.1	49	29	27	16	61	36.1	25	14.8	169	100	2.71	1.15	
Okul yöneticileri programın uygulanmasıyla ilgili yeterli bilgi ve becerilere sahiptir.	4	2.4	70	41.4	24	14.2	55	32.5	16	9.5	169	100	2.94	1.10	
Öğretmenler, sosyal bilgiler dersi programının önerdiği değerlendirme etkinlikleriyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.	5	3	76	45	18	10.7	60	35.5	10	5.9	169	100	3.03	1.07	
Uygulayıcıların Eğitim Gereksinimleri Genel Toplam												170	100	3.16	0.82

Sosyal bilgiler programının uygulayıcısı olan öğretmen, yönetici ve müfettişlerin hizmetiçi eğitim gereksinimlerini değerlendiren öğretmenlerin görüşlerine göre, en yüksek ortalamaya sahip ilk üç madde “öğretmenler, sosyal bilgiler dersi konularıyla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir” ($\bar{X}=3.48$), “öğretmenler, sosyal bilgiler dersi programının önerdiği etkinliklerle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir” ($\bar{X}=3.36$) ve “öğretmenler programın başarısı için gereken işbirliği ve iletişim becerilerine yeterince sahiptir” ($\bar{X}=3.31$) şeklindedir.

Öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler programının uygulama koşulları bakımından en düşük ortalamaya sahip maddeler ise “müfettişler programın uygulanması ile ilgili yeterli bilgi ve becerilere sahiptir” ($\bar{X}=2.71$), “okul yöneticileri programın uygulanmasıyla ilgili yeterli bilgi ve becerilere sahiptir” ($\bar{X}=2.94$) ve “öğretmenler, sosyal bilgiler dersi programının önerdiği değerlendirme etkinlikleriyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir” ($\bar{X}=3.03$) şeklindedir. Bu bölümle ilgili maddelerin tamamına ilişkin aritmetik ortalama ise 3.16’dır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler Programını Değerlendirme Anketiyle elde edilen verilerin analizinden ortaya çıkan sonuçları kısaca şu şekilde özetlemek olasıdır: Öğretmenler programın kazanımlarıyla ilgili özellikleri, “tamamen uygun”dan “hiç uygun değil”e doğru beşli bir derecelendirme ölçeği üzerinde, ortalama 3.50 düzeyinde, “fikrim yok” ve “uygun” arasında bir noktada değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin kazanımlarla ilgili en uygun buldukları özellik “demokratik yaşamın gerektirdiği beceri, değer ve tutumları kapsaması” ($\bar{X}=3.74$); en az uygun buldukları özellik ise “toplumdaki siyasi yapının özelliklerine yanıt verebilme” ($\bar{X}=3.11$) özelliği olmuştur. Yine aynı şekilde, kazanımların en olumlu yönü olarak “Çocukların yaratıcılık, problem çözme, araştırma yapma gibi farklı yönlerini açığa çıkarabilmesi ve çok yönlü bakış açıları kazandırması” belirtilirken (f: 29), en olumsuz yön olarak da “Kazanımların içinde yaşanan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. yerel bilgileri kapsamaması ve daha çok kent yaşam koşulları dikkate alınarak hazırlanmış olması” şeklinde ifade edilmiştir (f: 26).

Programın genel amaçları incelendiğinde, ulusal ve evrensel özelliklere daha fazla yer verildiği ve yerel ve bölgesel özelliklere çok fazla yer verilmediği görülmektedir (Kıroğlu, 2006). Araştırma bulguları Gömleksiz ve Bulut’un (2006) programın pilot uygulamalarını değerlendirdikleri araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Gömleksiz ve Bulut, beşli bir derecelendirme ölçeğinde kazanımlarla ilgili genel ortalamayı 3.78 olarak bulmuşlardır. Bu sonuç, öğretmenlerin kazanımları oldukça uygun bulduklarını göstermektedir. Aykaç ve Başar’ın (2005) aynı konuda yaptıkları araştırmada da, kazanımlarla ilgili olarak, kazanımların sınırlandırılmış, sadeleştirilmiş ve konularla bağlantılı olarak saptandığı görüşleri ön plana çıkmıştır. Yaşar da (2005) sosyal bilgiler programını kuramsal olarak değerlendirdiği çalışmasında, 1998 programına göre yeni programda, etkili ve sorumlu vatandaş kavramının amaçlar bağlamında daha net belirtildiğini vurgulamıştır. Kısaca öğretmenlerin programın kazanımlarıyla ilgili diğer araştırma bulgularıyla da tutarlı olarak olumsuzdan çok, olumluya yakın görüş bildirdikleri söylenebilir. Programın kazanımlarıyla ilgili olarak en olumlu bulunan yönler, kazanımların çocuklarda yaratıcılık, problem çözme, araştırma vb. yaşam becerilerini kazandırmaya dönük olması ve çok yönlü bakış açıları kazandırmasıdır.

Programın içerik boyutuyla ilgili olarak öğretmenlerin en uygun buldukları özellik, “içeriğin tablo, şekil, resim ve grafiklerle yeterince desteklenmiş olması” ($\bar{X}=3.77$) ve en az olumlu buldukları özellik de “ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunları dengeleme” ($\bar{X}=3.29$) olmuştur. Beşli değerlendirme ölçeğinde içerikle ilgili özelliklerin uygun bulunma durumu ortalaması 3.56 olarak hesaplanmıştır. Bu görüş de fikrim yok (3) ve uygun (4) arasında bir noktaya tekabül etmektedir. Öğretmenler içerikle ilgili genel olarak, öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilgili olduğunu ve konuların resim, şekil ve grafiklerle desteklendiğini düşünmektedirler. İçerikle ilgili olarak en olumsuz bulunan yön ise temel bilgilere yeterince yer verilmemiş olmasıdır.

Program incelendiğinde, 1998 programında olduğu gibi konuların üniteler içinde sıralanmadığı görülmektedir (Kıroğlu, 2006). İçerik, bilgi, beceri ve değerler olarak sınıflanmış ve bilgi boyutunda sadece kavram adlarına yer verilmiştir. Gömleksiz ve Bulut’un (2006) araştırmalarında öğretmenler, programın kapsamını, beş üzerinden 3.81 düzeyinde olumlu bulmuşlardır. Yine aynı şekilde, Aykaç ve Başar’ın (2005) araştırmalarında da konuların yaşamla daha iç içe olduğu ve ezberden uzak olduğu vurgulanmıştır. Konuların 1998 programında olduğu gibi listelenmemiş olması bazı öğretmenleri rahatsız etmiş olabilir. Öğrencilerin yeterince bilgilenmediği ve Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavına (OKS) nasıl hazırlanacakları vb. konular medyada da sık tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Öğretmen görüşlerine göre programın öğrenme– öğretim süreçleri boyutuna ait genel ortalama 3.50’dir. Bu değer “fikrim yok” (3) ile “uygun” seçeneklerinin tam orta noktasına denk gelmektedir. Bu

sonuç, programın uygulama sürecinde öğretmenlerin bazı sorunlarla karşılaşmış olabileceğini göstermektedir. Programın bu boyutuyla ilgili olumsuz bulunan özellikler bu konuda ipucu vermektedir. Öğretmenler, öğrenme – öğretim süreciyle ilgili en olumsuz buldukları yönleri, etkinlikler için gereken sınıf koşulları, materyal ve maddi olanakların sınırlı olması ve zaman sorunu olarak belirtmişlerdir. Aykaç ve Başar'ın (2005) araştırmalarında da benzer şekilde, etkinliklerin öğrenci merkezli ve öğrenci ilgisini çekiyor olmasına karşın materyal ve kaynakların yetersiz olduğu, toplam görüşme yapılan 25 öğretmenin 23'ü tarafından belirtilmiştir. Canerik'in (2005) sosyal bilgiler programının değerlendirilmesiyle ilgili çalışmasında da uygulanmasında materyal sıkıntısı ile ilgili görüş belirtilmiştir. Ancak Gömleksiz ve Bulut'un (2006) araştırmalarında, öğretmenlerin yeni programın öğrenme-öğretim etkinliklerini daha olumlu buldukları anlaşılmaktadır. Beşli bir derecelendirme ölçeğinde genel ortalama 3.88 bulunmuştur. Burada öğretmenlerin, etkinliklerin öğrenci merkezli olması ve öğrencilere sınıf dışında öğrenme, araştırma olanağı tanınması gibi yönleri odaklandıkları söylenebilir. Bu iki özellik, bu çalışmada da öğretmenlerin en uygun buldukları özellikler olarak ortaya çıkmıştır.

Programın dört temel boyutu içinde öğretmenlerin en çok değerlendirme boyutunu olumsuz buldukları anlaşılmaktadır. Genel ortalama olarak beşli derecelendirme ölçeği üzerinde 3.39 düzeyinde bir görüş oluşmuştur. Bu da ölçekte 3 olarak ifade edilen “fikrim yok” seçeneğine daha yakındır. Öğretmenler genellikle yeni programın farklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımları önermesini olumlu bulduklarını ancak, bunların uygulamada zaman ve çeşitlilik açısından sorun yarattığını bildirmişlerdir. Aykaç ve Başar'ın (2005) araştırmalarında görüşülen öğretmenler de en büyük sıkıntının değerlendirme boyutunda yaşandığını belirtmişlerdir. Programda değerlendirme yaklaşımı genel olarak açıklanmış ve otantik ölçme yöntemleri tanıtılmıştır. Ancak kazanım, etkinlik ve açıklamalar bölümünden oluşan genel çizelgede hangi üniteye hangi yöntemlerin kullanılacağı açıkça belirtilmemiştir. Bu da öğretmenler arasında bir kargaşaya yol açmış olabilir. Nitekim kişisel gözlemler, öğretmenlerin önerilen tüm ölçme değerlendirme etkinliklerini uygulamaya çalıştıkları ve zamandan şikayetçi olduklarını göstermektedir. Gömleksiz ve Bulut'un (2005) araştırmalarında da, diğer boyutlara göre göreceli olarak öğretmenlerin değerlendirme boyutunu daha olumsuz buldukları ortaya çıkmıştır.

Araştırma temel veri toplama aracı olarak kullanılan Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirme Anketinin son bölümünde programın genel anlayışı, felsefesi ve varsayımları, programın uygulanabilirliği ve programla ilgili hizmet içi eğitim gereksinimine ilişkin veriler de toplanmıştır. Bu verilerin analizi sonucunda, öğretmenlerin programın genel anlayışı, felsefesi ve varsayımlarına beş üzerinden 3.22 düzeyinde katıldıkları ortaya çıkmıştır. Programın genel uygulanabilirlik düzeyi ile ilgili ortalama 2.60 ve hizmet içi eğitim gereksinimi ile ilgili ortalama da 3.16'dır.

Öğretmenlerin çoğu, büyük oranda programın çağdaş bir eğitim anlayışını yansıttığını düşünmekle birlikte, genel anlamda programın anlayışını, programın öğelerinden daha olumsuz bulmuşlardır. Öğretmenlerin programı, okulun bulunduğu çevrenin sosyo-kültürel özelliklerine ve okulun koşullarına uyarlanabilme açısından pek olumlu bulmadıkları anlaşılmaktadır. Durum, programın uygulama koşullarıyla ilgili bölümde daha da netleşmektedir. Bu verilere göre şu yargıya varmak olasıdır: Öğretmenler, sosyal bilgiler programını göreceli olarak daha olumlu bulurken, programın uygulanabilmesi için gerekli destek koşullarının yeterince sağlanamadığı görüşündedirler. Bu destekler arasında veli desteği, materyal desteği, fiziksel koşullar desteği ve hizmet içi eğitim desteği sayılabilir. NCSS'e göre (1992), sosyal bilgiler programının etkinlikle uygulanabilmesi için programın standartlara uygun olarak hazırlanması yetmez, içsel ve dışsal desteklere de gereksinim vardır.

Özellikle hizmet içi eğitim desteği konusundaki bulgular, programın uygulanmasında karşılaşılan en önemli sorunlardan biri olarak görülmektedir. Öğretmenler kısaca sosyal bilgiler programını etkili bir şekilde uygulayabilmek için yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları görüşündedirler. Bu bulgu, hem Canerik'in (2005) hem de Aykaç ve Başar'ın (2005) araştırmalarında da ortaya çıkan ortak bir sonuçtur.

Öğretmenler bir hafta gibi kısa bir sürede tüm programlarla ilgi bilgilendirilmeye çalışılmışlardır. Takdir edileceği gibi bu, tamamen farklı bir anlayışla hazırlanan programın anlaşılması ve uygulanabilmesi için gerekli bilgi ve becerilerin kazanılması açısından oldukça sınırlı bir zamandır. İllerde bu kursları veren ve öğretmenlere uygulama sürecinde yardımcı olması beklenen müfettişlerin de program hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıklarını söylemek olasıdır. Araştırmada sorulan “müfettişlerin programın uygulanmasıyla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir” maddesine öğretmenler 2.71 düzeyinde, “katılmıyorum” ve “fikrim yok” arasında görüş bildirmişlerdir. Bu sonuç da yukarıdaki yargıyı destekler niteliktedir. Aykaç ve Başar'ın (2005) araştırmalarında öğretmenlerin belirttikleri gibi, “bu kurslarda daha fazla süre olmalıydı ve konular yaparak yaşayarak öğrenilmeliydi”.

Bu araştırmada ulaşılan tüm bulgulara dayanılarak, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Programın uygulayıcıları olan öğretmen, yönetici ve müfettişlere uzun süreli ve otantik öğrenme – öğretme yaklaşımları temel alınarak hizmet içi eğitim olanağı verilmelidir.
2. Okullara programın başarıyla uygulanabilmesi için gereken fiziksel ve teknolojik araç-gereer ile maddi destek sağlanmalıdır.
3. Programın etkili bir şekilde uygulanabilmesi ve anlaşılabilmesi için gerekli kamuoyu (veli, basın, sivil toplum örgütleri, eğitim bilimciler vb.) desteği sağlanmalıdır.
4. Program, alanla ilgili ağdaş gelişmeler ve uygulamadan doğan veriler çerçevesinde sürekli geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Anderson, R. D. (1996). *Study of the curriculum reform*. Washington, DC: U.S. Department of Education
- Aykaç, N. & Başar, E. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi. *Eğitimde yansımalar VIII. Yeni ilköğretim programlarını değerlendirme sempozyumu (14-16 Kasım 2005 Kayseri)*. Ankara: Sim Matbaası.
- Canerik, H. (2005). Sosyal bilgiler programı ve öğretimi. *İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi. Eğitimde yansımalar VIII. Yeni ilköğretim programlarını değerlendirme sempozyumu (14-16 Kasım 2005 Kayseri)*. Ankara: Sim Matbaası.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. 3. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gömleksiz, M. N. (2005). Yeni ilköğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(2), 371-384.
- Gömleksiz, M.N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(47), 393-421
- Henson, K. T. (2006). *Curriculum planning: Integrating multiculturalism, constructivism and education reform*. Third Edition. Long Grove, Illinois: Waveland Press, Inc.
- Kıroğlu, K. (Editör). (2006). *Yeni ilköğretim programları*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Oliva, P. F. (2005). *Developing the curriculum*. Sixth edition. Boston: Pearson Education, Inc.
- Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (1998). *Curriculum: Foundation, principles, and issues*. Boston: Allyn and Bacon.
- NCSS (1994). *Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence*. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- NCSS (1992). *A vision of powerful teaching and learning in the social studies. Building social understanding and civic efficacy. Position statement*. Washington DC: : National Council for the Social Studies.
- Sowell, E. J.(2005). *Curriculum: An integrative introduction*. Third Edition. Upper Saddle River, New Jersey: pearson Merrill Prentice Hall.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme teoriler teknikler* (6. Baskı).Ankara: Alkım Kitapılık Yayıncılık
- Wiles, J. ve Bondi, J. (1984). *Curriculum development: A guide to practice* (2.nd ed.). New York: Charles E. Merrill Publishing Company.
- Yaşar, ř. (2005). Sosyal bilgiler programı ve öğretimi. *Eğitimde yansımalar VIII. Yeni ilköğretim programlarını değerlendirme sempozyumu (14-16 Kasım 2005 Kayseri)*. Ankara: Sim Matbaası